

1956

A SZABADSÁG REMÉNYE

MAGYAR FORRADALOM

„Magyarország népe elég vérrel adózott, hogy megmutassa a világnak a szabadsághoz és igazsághoz való ragaszkodását.”

(Bibó István államminiszter, 1956. november 4.)

A kommunista diktatúra

A kommunista vezetés a béke jelszavát ürügyként használva, mértéktelen nehézipari beruházásokkal készült a III. világháborúra. A tiszalöki erőművet politikai internáltak kényszermunkában építették

„Hol zsarnokság van / ott zsarnokság van
nemcsak puskacsőben, / nemcsak a börtönben”

(Illyés Gyula)

Magyarországot a II. világháború végén a Vörös Hadsereg megszállta. Sztálin a kiszolgáltatott országban fokozatosan kommunista kormányt segített hatalomra, amely 1949-re szovjet mintájú totális diktatúrát vezetett be.

1953-ban, Sztálin halálát követően Moszkva, hogy a berlinihez hasonló lázongást elkerülje, a kompromittálódott magyar pártvezető, Rákosi Mátyás helyett a mérsékelt Nagy Imrét tette meg az ország miniszterelnökévé. Kormányzása alatt átmenetileg enyhült a terror, de 1955-től ismét a keményvonalas politika került előtérbe. Nagy Imrét leváltották, a teljes visszarendezés azonban már nem valósult meg. Nyikita Hruscsov szovjet pártfőtitkár 1956 elején, az SZKP XX. kongresszusának zárt ülésén elmondott beszédében elítélte Sztálin bűneit. A kiszivárogtatott beszéd új reményt adott az elnyomott kelet-európai népeknek. Magyarországon a különböző értelmiségi körök, főleg az egyetemi ifjúság demokratikus változásokat kívánó mozgolódása az év folyamán egyre erősebb lett.

Magyar Nemzeti Múzeum – Vadas Ernő

A diktatúra a magánéletbe is behatolt.
A Rákosi Mátyás Művek üzemi bölcsoédéje

Az erőltetett iparfejlesztés anyagi forrásait többek között a parasztság kegyetlen kifosztásával teremtették elő. A rendőrök elrejtett termények után kutatnak

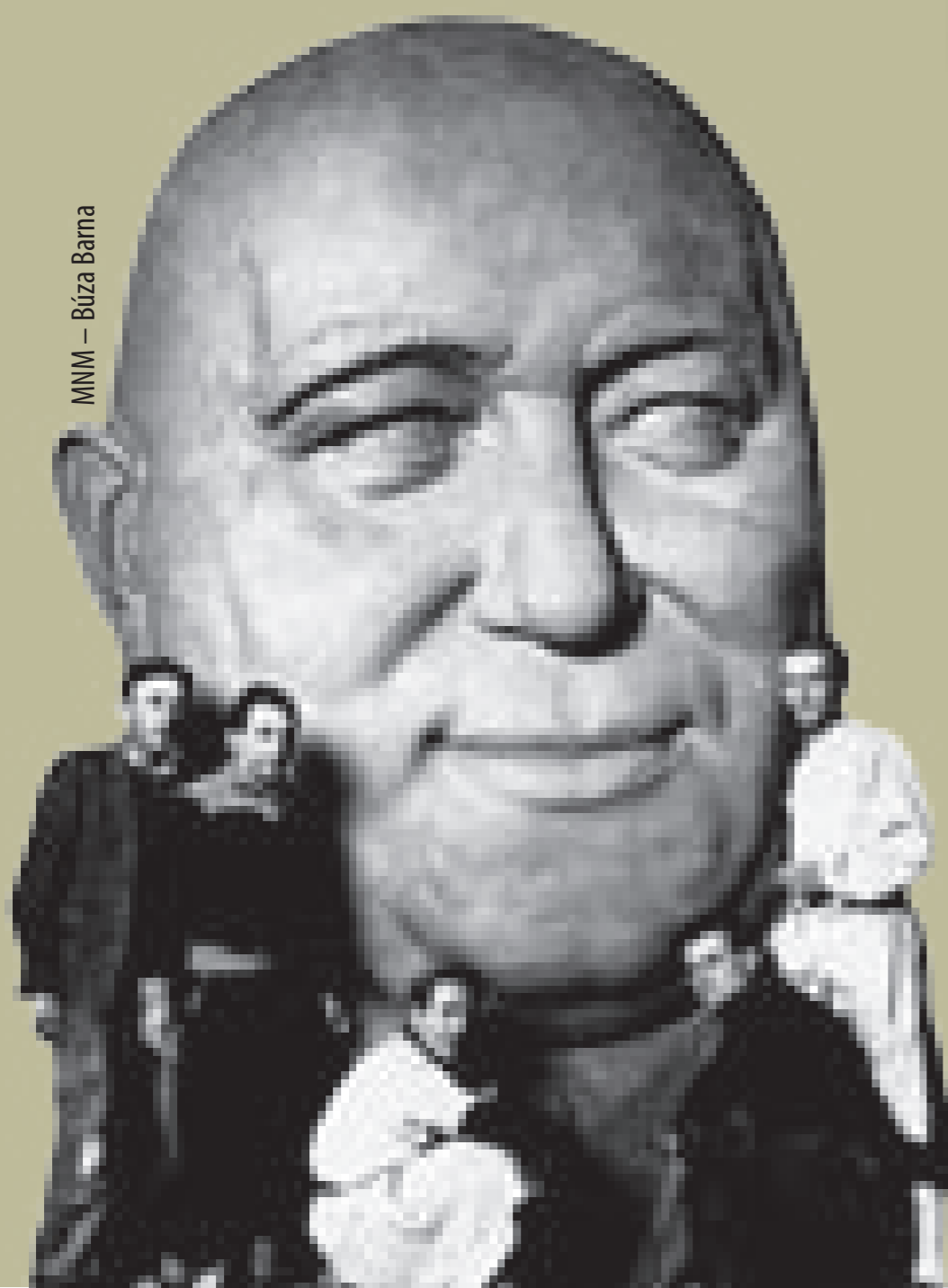
MNM

Rákosi Mátyás gipszportréja ünnepi dekorációnak készült. A kommunista párt főtitkára körül – szovjet mintára – diktátori hatalom és személyi kultusz épült ki

Magyar Távirati Iroda – Vadas Ernő

A diktatúra legfontosabb jelképe: a lerombolt Regnum Marianum templom közelében felépített dísztribün Sztálin szobrával

MNM – Búza Barna

MTI – Fényes Tamás

Október 23. A forradalom első napja

Az egyetemi ifjúság által kezdeményezett, de hamarosan az egész fővárost magával ragadó október 23-i demonstráció derűs, bizakodó hangulatban kezdődött

Derűs, bizakodó hangulatban kezdődött

1956. október 23-án délután a lengyelországi mozgalmat támogató tüntetés kezdődött Budapesten. A folyamatosan növekvő tömeg egyre határozottabban követelte a nemzeti függetlenség és a demokrácia helyreállítását Magyarországon. A hatalom némi bizonytalankodás után estére betiltotta a megmozdulást, majd elrendelte felosztatását. A tömeg azonban ellenállt, sőt maga mellé állította a kivezényelt katonaságot is, mire a megrémült pártvezetés a megszálló szovjet csapatok segítségét kérte. A szovjet tankok olyan erődemonstrációra készültek, mint Berlinben. A budapesti ifjúságot azonban már nem lehetett megfélemlíteni, puskákkal és benzines palackokkal szállt szembe a támadókkal.

MTI – Bojár Sándor

A szabadságért és a demokráciáért tüntető tömeg ezután a lengyel Bem József szobrához ment. Bem 1848–49-ben a magyar szabadságharc legendás tábornokaként harcolt a Magyarországra támadó osztrák császári és orosz cári hadsereg ellen

MTI – Munk Tamás

A tüntetők először Petőfi Sándor szobrához vonultak. Petőfi, a 19. század egyik legnagyobb magyar költője, a gyülekezési-, a szólás- és a sajtószabadságot vér és erőszak nélkül kivívó 1848-as magyar forradalom egyik hőse volt

MTI – Mező Sándor

A már több mint százezres tömeg este a parlament előtt követelte Nagy Imre visszatérését az ország vezetésébe

Hadtörténelmi Múzeum

Október 23-án este a tüntetők ledöntötték a diktatúra leggyűlöltebb jelképét, a Sztálin szobrot

MMM

Az 1956 nyarán terjesztett röpcédula – a korabeli népszerű sláger szövegét idézve – szinte már előre jelezte a jövőt: Sztálin kultuszának lerombolása maga alá fogja temetni Rákosi Mátyás diktatúráját is

A Sztálin-szobor ledöntése

MTI – Bojár Sándor

MMM

A talapzaton maradt csizmákra tréfás felirat került: Csizma tér 1., Csizma tér 2.

A 65 mázsás monstrumot még aznap éjjel Budapest központjába vontatták, ahol a következő napokban a lakosság kalapáccsal, vésővel, fűrésszel feldarabolta

A Rádió szétlőtt épülete

MNM – Dr. Szentpétery Tibor

„Hazudott éjjel, hazudott nappal, hazudott minden hullámhosszon”
(Örkény István)

A Rádió ostroma

A Rádió épületéhez vonuló tüntetők el akarták érni követeléseik beolvasását. A pártvezetés eközben ellenséges, sovinszta megnyilvánulásnak minősítette a tüntetést és elrendelte erőszakos felosztatását. Miután az épületből a tüntetők közé lóttak, a tömeg a kivezényelt katonaságtól szerzett fegyverekkel megostromolta és hajnalra elfoglalta a Rádiót.

MNM

Éjszakai harc a Rádiónál

MNM – Mészáros Lajos

A felkelőkhöz átállt harckocsi a Rádió mellett

MNM

A közeli Kálvin tér
a harcok után.
A tűzfalon látható
felirat: „Ruszkik haza!”

Alkalmi szónok egy elfoglalt harckocsin. Az ágyúcsövön a Kossuth-címer, az 1848-as forradalomra utaló jelkép

A harcok szünetében készült amatőr felvétel. Aki csak tehette, igyekezett megörökíteni a sorsfordító napokat

MNM

Felkelő csoportok szerveződnek

A következő napokat általános sztrájk és nehezen áttekinthető helyi fegyveres összecsapások jellemezték. Egyre több üzem és közintézmény került a felkelők ellenőrzése alá. Fokozatosan széthullott a politikai rendőrség – Államvédelmi Hatóság (ÁVH) –, a rendőrség és a katonaság pedig átállt a felkelők oldalára. A város közlekedési csomópontjait elfoglaló, túlnyomórészt fiatal munkásokból, ipari tanulókból spontán szerveződött csoportok korszerűtlen kézfegyvereikkel, leleményes harci módszereikkel, elszántságukkal sikeresen akadályozták meg, hogy a szovjet haderő birtokba vegye a várost.

MNM

Teherautón harcba induló felkelők

MNM – Kiszely Olivér

Barikádot építenek

6

Géppuska lőállás

MNM

EMFELSZEDÉS

HEIBONY-
BABAJAVITÓ
← KÖVÖNYEZŐ OLÉJELONT

ÓLÓMKRISTÁLYKERÁMIA
PORCELÁN... DÍSZTÁRGYAK
JAVÍTÁSA

ÜSZÖVÉS

NYAKKENDŐ TISZTÍTÁS

A szovjet támadás egyik fő iránya
a Budapest centruma felé vezető
Üllői út volt. A felkelők az
út két oldalán építették
ki állásaikat

MNM – Vas József, montázs

CORVIN KÖZ – A FELKELÉS LEGERŐSEBB BÁZISA

MNM

Felkelők a Corvin mozinál

Benzines palackkal
a harckocsik ellen

MTI – Tóth István

Fegyveres lány
Molotov-koktéllal
(benzines palackkal).
A szovjet
partizánfilmekben
nevelkedett felkelők
ezekkel gyújtották föl
a gyalogság nélkül
támadó szovjet
harckocsikat

MNM – Dr. Szentpétery Tibor

Az elesett szovjet katonákat koporsókba helyezik

Október 25. Mészárlás a Parlamentnél

Szovjet
harcosokkal
barátkozó
tüntetők
MNM

A LEGVÉRESEBB NAP

A tömeg a harckocsikkal együtt a parlament elé vonult, hogy tárgyalást kezdeményezzen a hatalom képviselőivel

A szovjet katonák és a magyar tüntetők közötti barátkozástól megrémült államvédelem katonái, majd az érkező újabb szovjet egységek tüzet nyitottak a tömegre

MTI – Bojár Sándor

MTI – Bojár Sándor

A sortüzeknek egyes becslések szerint 150-200 halottja és sok sebesült áldozata volt

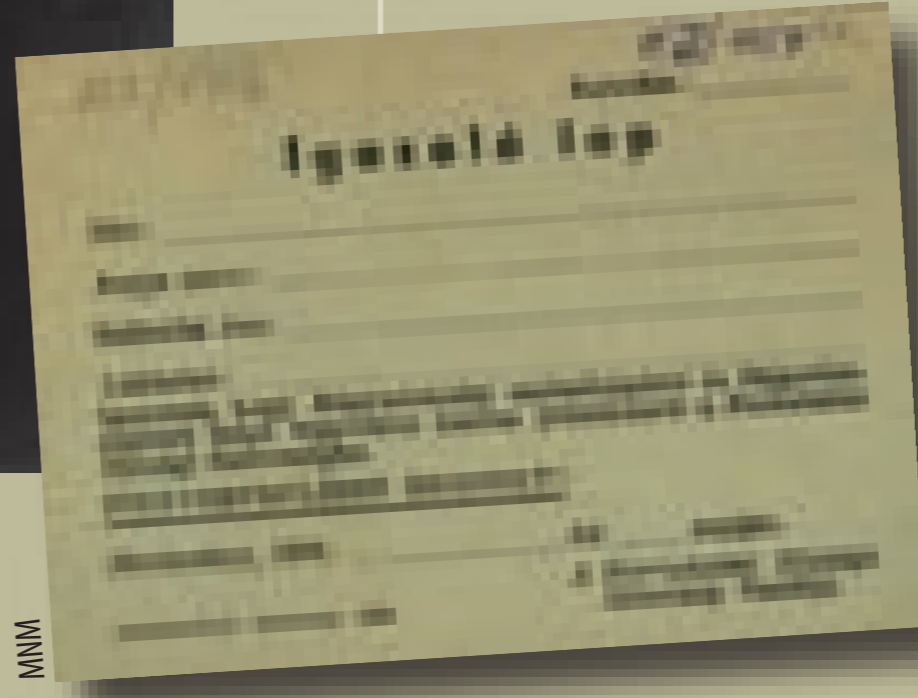
MNM – Dr. Hegedűs Dénes

MMM

Rölapot olvasnak az ózdi munkások

A vidék forradalma

A Jászberényi Forradalmi Ifjúsági Szövetség igazolványa. „Igazolom, hogy Magyarország szabadságáért és függetlenségéért folyó fegyveres harcra jelentkezett.”

MMM

... JÁSZBERÉNY, MOSONMAGYARÓVÁR, ÓZD, SZEGED ...

MMM

Tüntetés az északkelet-magyarországi Sátoraljaújhelyen

MMM – Liebmann Béla

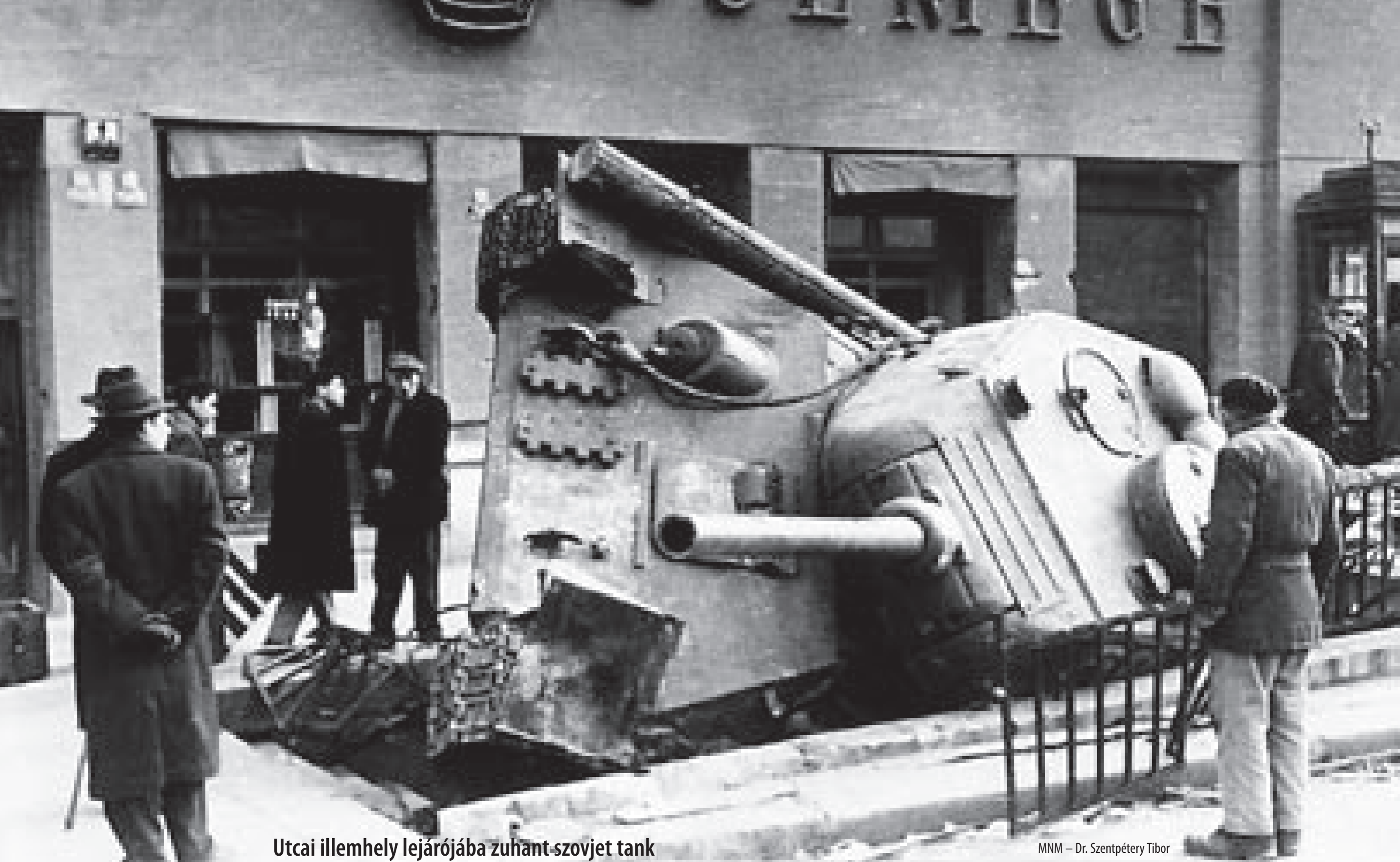

Tüntetés az ország déli nagyvárosában, Szegeden

MTI

A nyugat-magyarországi Mosonmagyaróváron a határőrség sortüze 52 halálos áldozatot követelt. Az áldozatok temetése

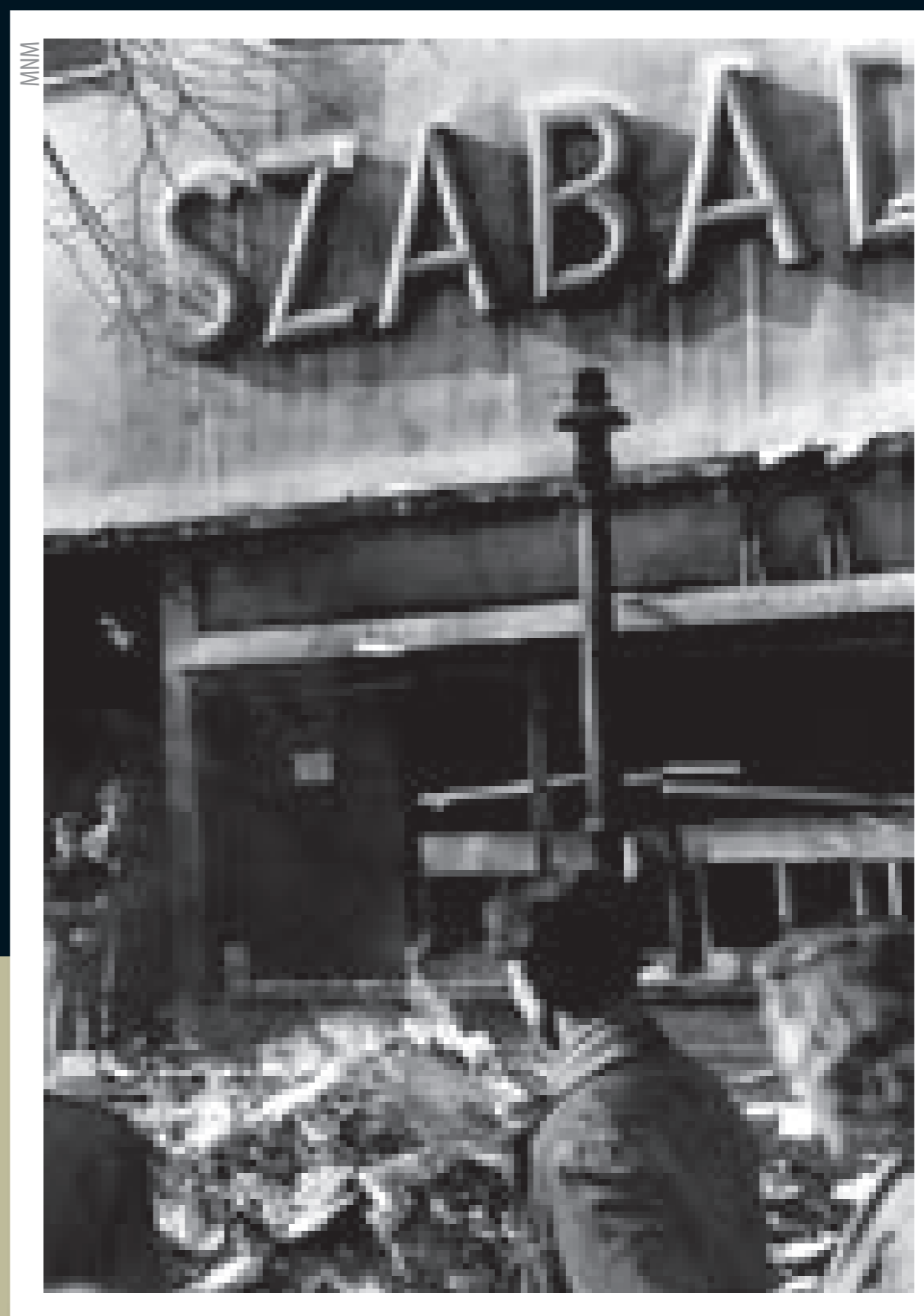
Utcai illemhely lejárójába zuhant szovjet tank

MNM – Dr. Szentpétery Tibor

A HATALOM ÖSSZEOMLÁSA

Kiégett rendőrségi autó a Nemzeti Színház előtt

Brosúrákat égetnek a Szabad Nép, a kommunista párt központi lapjának székháza előtt, amelyet a fővárosiak csak a „hazugság házának” neveztek

MNM

A diktatúrához hú erők és az őket védő államvédelmi egységek (ÁVH) a kommunista párt fővárosi székházába húzódtak vissza. A felkelők megostromolták és elfoglalták a pártházat. Az államvédelmis katonák közül többen a népitélet áldozataivá váltak. Ez volt a forradalom első szakaszának utolsó fegyveres összecsapása

Győzelmi koszorú egy magyar harckocsi ágyúcsövén

A szovjet katonai beavatkozás eredménytelen maradt. A véres harcok nyomán a régi politikai vezetés a Szovjetunióba menekült, átadva helyét a Nagy Imre elnöklete alatt megalakult ideiglenes kormánynak. Az új kormány elismerte a forradalom szervezeteit, kihirdette a fegyverszünetet és tárgyalásokat kezdett Moszkva megbízottaival. Budapest után az egész országban összeomlott a rendszer. A hatalmat mindenhol forradalmi szervezetek – Nemzeti Tanácsok, Munkástanácsok – vették át. Október 29-ére a magyar nép az egész országban elsöpörte a diktatúrát, megszűnt az egypártrendszer és győzött a demokrácia. A kormány november 1-jén határozatot hozott arról, hogy az ország kilép a Varsói Szerződésből és kinyilvánítja semlegességét. Magyarország a békére készült. Megkezdődött a romeltakarítás, megindult a közlekedés és november 4-ére, hétfőre tervezték a sztrájkoló gyárak újraindítását.

Győzött a forradalom

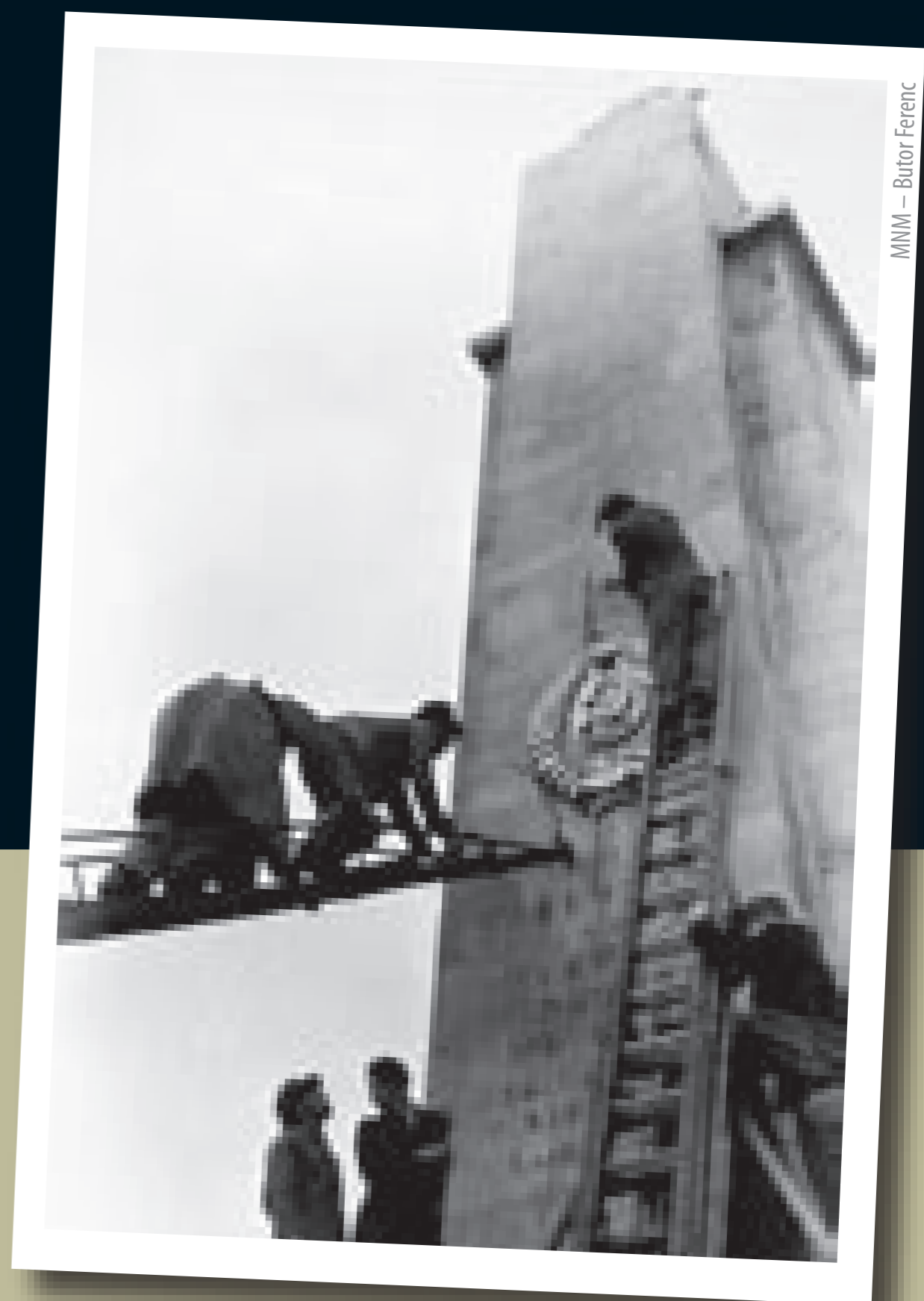
Győzelmi jelként leng a forradalom lyukas zászlaja a Corvin köz fölött. A zászló közepéből kivágták a szovjet mintára készült állami címert

NEMZETI TANÁCSOK, MUNKÁSTANÁCSOK

A város fölé magasodó szovjet emlékmű maradványa a forradalom győzelmi szimbólumává vált

Eltávolítják a címert a szovjet emlékműről

Nagy Imre miniszterelnök beszél a Szabad Kossuth Rádióban

MTI – Bojár Sándor

„A harcok közepette megszületett a demokratikus nemzeti egység, a függetlenség”
(Nagy Imre miniszterelnök rádióbeszéde)

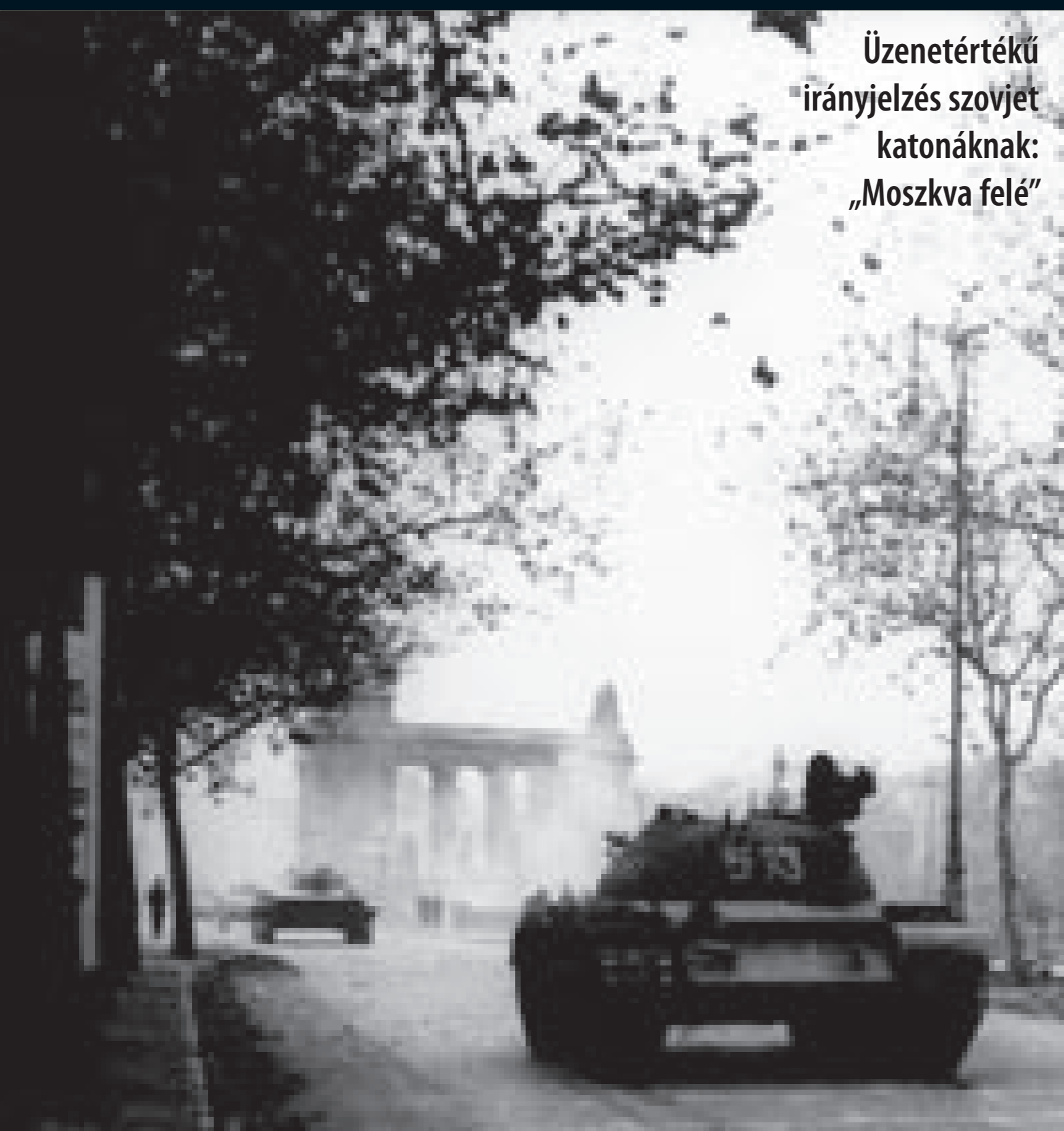

MTI – Mező Sándor

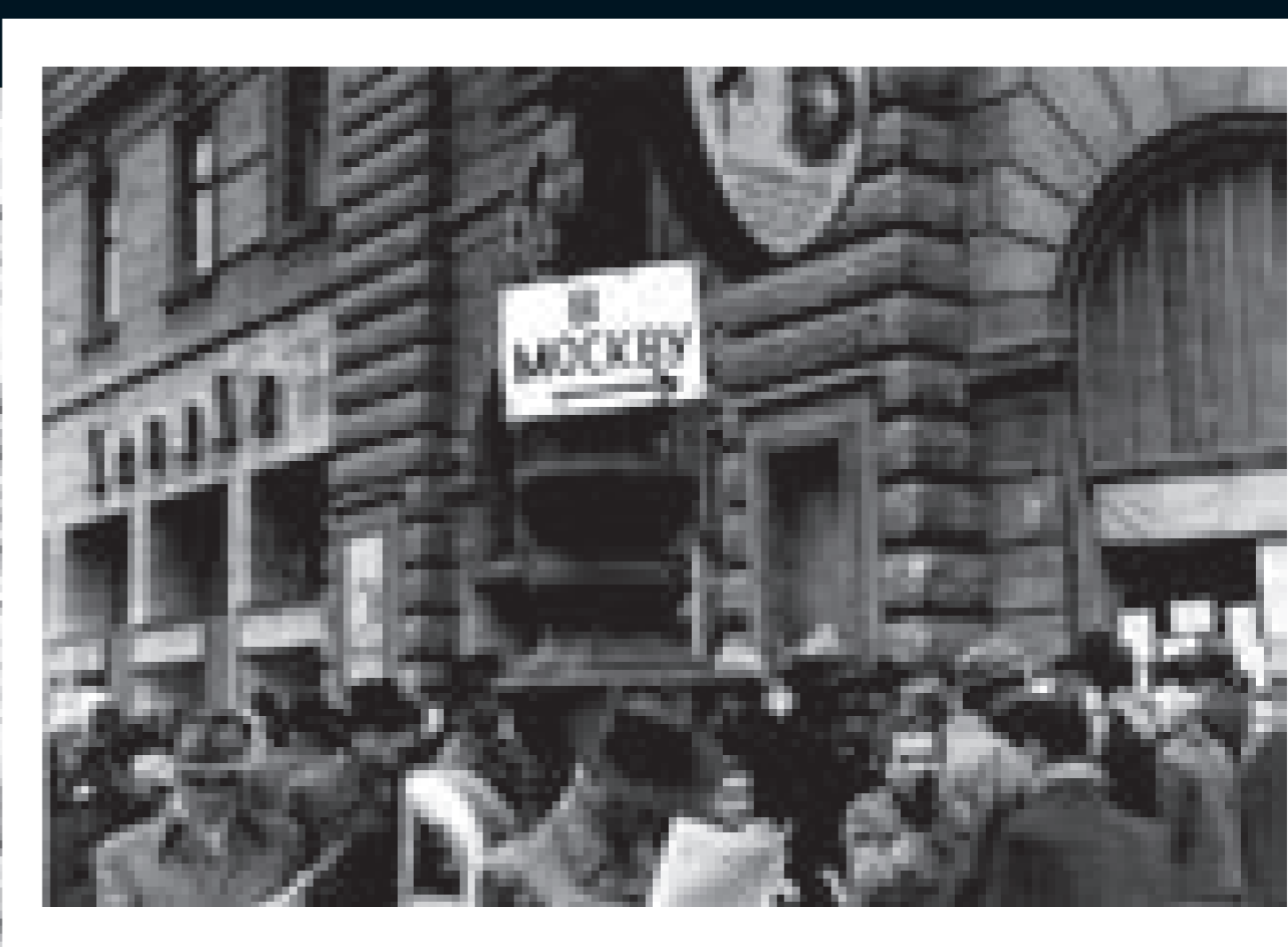
Maléter Pál honvédelmi miniszter és Mihail Malinyin hadseregtábornok tárgyalásokat kezdett a szovjet csapatok teljes kivonásáról

A magyar hadsereg lapjának cikke Mindszenty József esztergomi érsek kiszabadításáról

Üzenetértékű irányjelzés szovjet katonáknak: „Moszkva felé”

MTI – Fényes Tamás

Október 31-én befejeződött a szovjet csapatok kivonása Budapestről

MMM – Kiss György

Nemzetőr igazolvány. A forradalmi nemzetőrséget a rend fenntartására szervezték meg

A város utcáit ellepték a forradalmi plakátok, rölapok, az újjáalakult politikai pártok hírlapjai, közleményei

MNM – Dr. Szentpétery Tibor

A DEMOKRÁCIA ÚJJÁSZÜLETÉSE

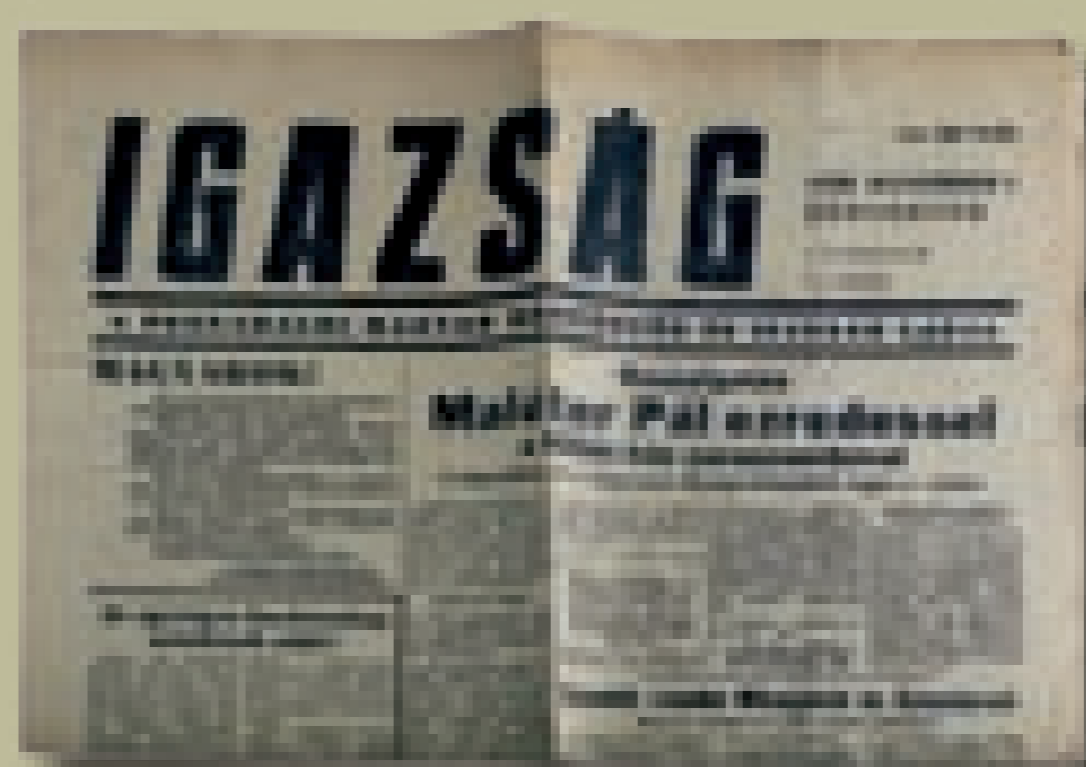
MNM – Almásy László

Az Írószövetség segélygyűjtő helye: „A forradalom tisztasága megengedi, hogy így gyűjtsünk mártírjaink családtagjainak”

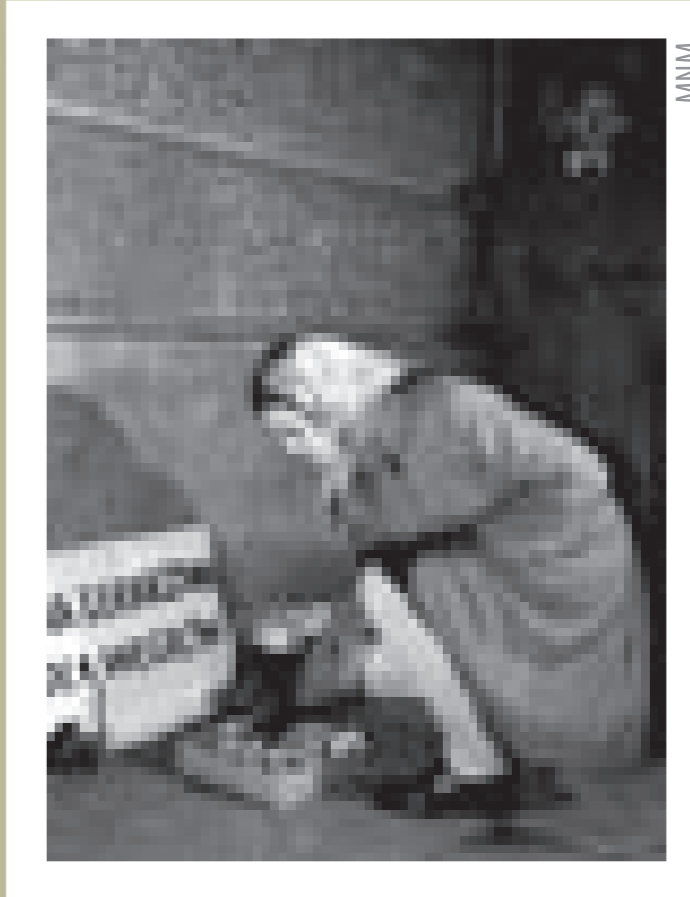

MNM – Escher Károly

A parasztok élelmiszert ajándékoztak a forradalmi fővárosnak

A forradalom egyik lapja, az Igazság

A lengyel lakosság a magyar forradalom javára gyűjt

Svájci segélyszállítmány érkezik a budapesti repülőtérre

Az osztrák Vöröskereszt csomagjait osztják Győrben

Nemzetközi humanitárius segítség

A magyar forradalom híre világszerte nagy lelkesedést és együttérzést váltott ki. XII. Pius pápa október 26-i enciklikájában imára szólított fel a felkelés győzelméért. A Nemzetközi Vöröskereszt október 27-én indította el az első gyógyszer-, kötszer- és vérszállítmányát, amelyet sok ország számtalan adománya követett. Az első tömeges szolidaritási akciók Lengyelországban voltak, de hamarosan máshol is megmozdultak az emberek. Még a kommunista Romániához tartozó Erdély magyar diákjai is tüntettek, bár tudták, hogy súlyos megtorlás vár rájuk.

Szolidaritási tüntetés Varsóban

Ideiglenes sírok a Práter utcában. November közepéig a budapesti harcoknak közel 2000 halálos áldozata volt

November 4.

A második szovjet beavatkozás

„Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen..”

(Nagy Imre miniszterelnök)

A nyugati nagyhatalmak politikusai megriadtak az 1944-es jaltai konferencián kialakított befolyási övezetek megváltoztatásától, sőt némelyek a magyarországi eseményeket arra használták fel, hogy elvonják a nemzetközi közvélemény figyelmét a szuezi katonai intervencióról. Hruscsov és a szovjet pártvezetés, bár nyilvánosan hitegette a magyarokat, valójában hamar eldöntötte, hogy nem engedi kiszakadni az országot a „birodalomból”. November 4-én hajnalban, miután a KGB tárgyalások ürügyén törbe csalta a magyar honvédség vezetőit, a szovjet hadsereg mintegy 2500 páncélossal és 100 ezer katonával lerohanta Magyarországot. Hajnali 5 óra 20 perckor drámai közleményt kezdett sugározni a Szabad Magyar Rádió: „Itt Nagy Imre beszél... Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van...”

Az Iparművészeti Múzeum

MMM

Az új kormány karhatalmistáit a szovjet raktárból kapott vattakabátjaikról pufajkásoknak csúfolta a népnyelv

„A magyar népet felszólítom, hogy a megszálló hadsereget vagy az általa esetleg felállított bábkormányt törvényes felsőbbségnek ne tekintse!”

(Bibó István államminiszter)

Kommunista restauráció

A szovjet túlerő csak egyheti kegyetlen harc árán tudta legyűrni a fegyveres ellenállást. Nagy Imre miniszterelnök és elvbarátai a jugoszláv nagykövetségre menekültek. Kádár János vezetésével a Kreml bábkormányt hozott létre. A forradalmat katonailag ugyan leverték, de a politikai hatalmat továbbra is a munkástanácsok tartották kezükben, és ragaszkodtak a demokrácia és a törvényesség helyreállításához. Hatékony fegyverük volt az általános sztrájk. December elejére Kádár új kommunista pártja, a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), illetve a kormány, belátva, hogy a munkástanácsok ellenállását nem képes politikai eszközökkel megtörni, nyílt erőszakhoz folyamodott. Letartóztatták a forradalmi vezetőket, kihirdették a statáriumot és véres sortűzekkel verték szét a fegyvertelen tiltakozókat. December 8-án egyedül a salgótarjáni sortűznek több mint 100 halottja volt. Az egyre fokozódó terror ellenére az ellenállás egészen 1957 márciusáig tartott.

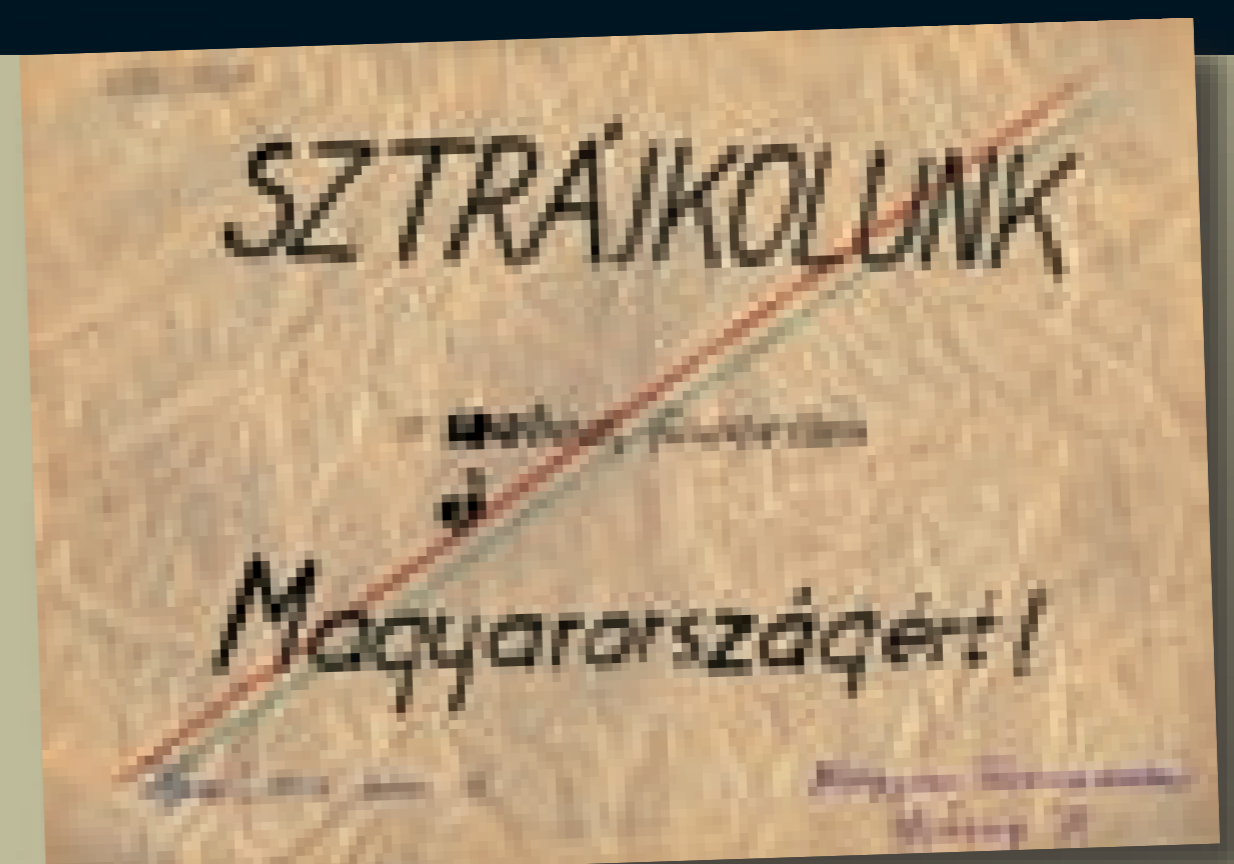
MTI – Papp Jenő

A Kádár János (balról a negyedik) vezetésével megalakított kormány tagjai

MTI – Fényes Tamás

Munkástanács választás

MMM

Egy tipikus röplap: „Sztrájkolunk a szabad, független Magyarországért!”

Kivégzőhely a budapesti Kozma utcai börtönben. Itt végezték ki a halálra ítélt forradalmárok többségét

MTI – Földi Imre

MMM

Megtorlás

Decemberre a szovjet tankok védelme alatt újjáalakultak a kommunista pártállam erőszak szervezetei, és megkezdődött a diktatúra helyreállítása. Kádár november 4-i proklamációja még büntetlenséget ígért a forradalom résztvevőinek, ennek ellenére a magyar történelemben példátlanul kegyetlen megtorlás kezdődött. A kivégzettek száma meghaladta a háromszázat. Kötél általi halálra ítélték és kivégezték Nagy Imrét és kormányának több tagját is. Az utolsó halálos ítéletet 1961 augusztusában hajtották végre. Hosszabb-rövidebb időre bebörtönöztek 22 ezer embert, 12 ezret pedig internáltak. Több mint 200 ezren nem várták meg a megtorlást, hanem elmenekültek az országból, elsősorban Ausztria felé. A politikai rendőrség 1957 októberi jelentése még mindig 1 millió 200 ezer főt, az ország felnőtt lakosságának 20-25 százalékát megfigyelés alatt tartandó, potenciális ellenségnek tekintette.

Nagy Imre 1958. június 15-én, az utolsó szó jogán beszél. A halálos ítéletet másnap végrehajtották

MTI – Jármai Béla

A Széna téri felkelők a bíróság előtt. A tizenhét vádlott közül ötöt kivégeztek

MTI – Vígovszky Ferenc

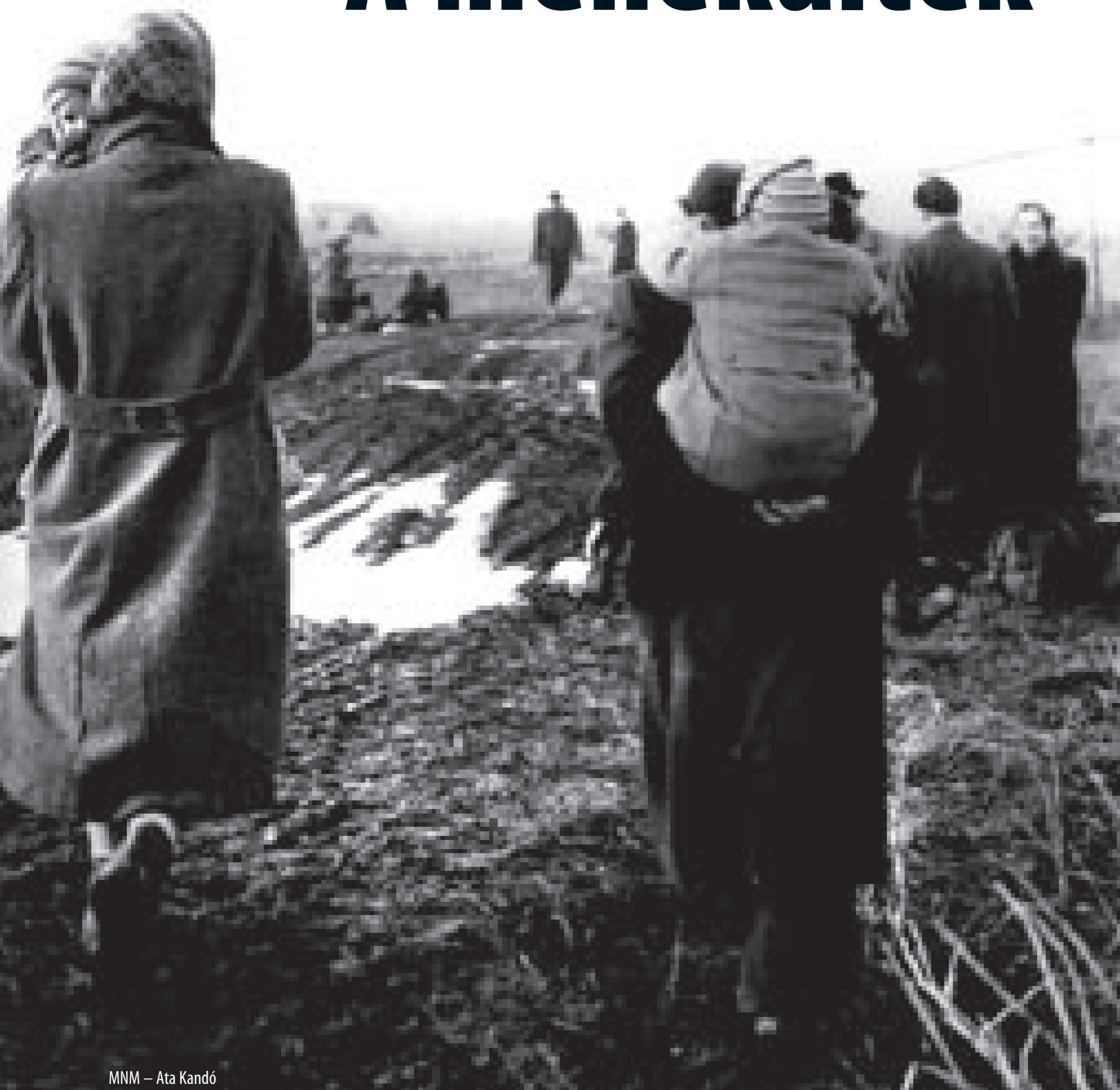
A Budapesti Katonai Bíróság statáriális tárgyalásán halálra ítélt pomázi nemzetőrök

A Budapest-rákoskeresztúri köztemető 301-es parcellája, ahol a kivégzetteket titokban és jeltelenül elföldelték

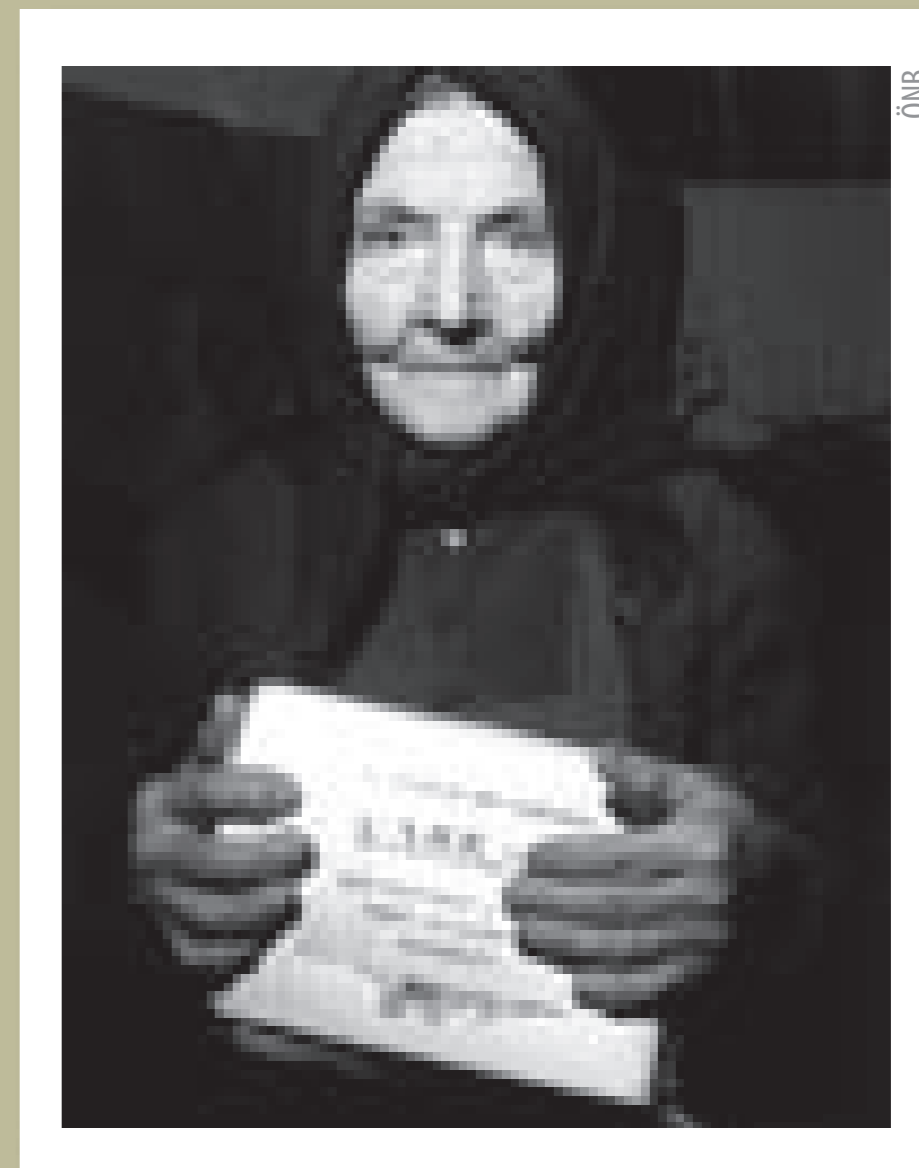

MMM – Farkas Árpád

A menekültek

MNM – Ata Kandó

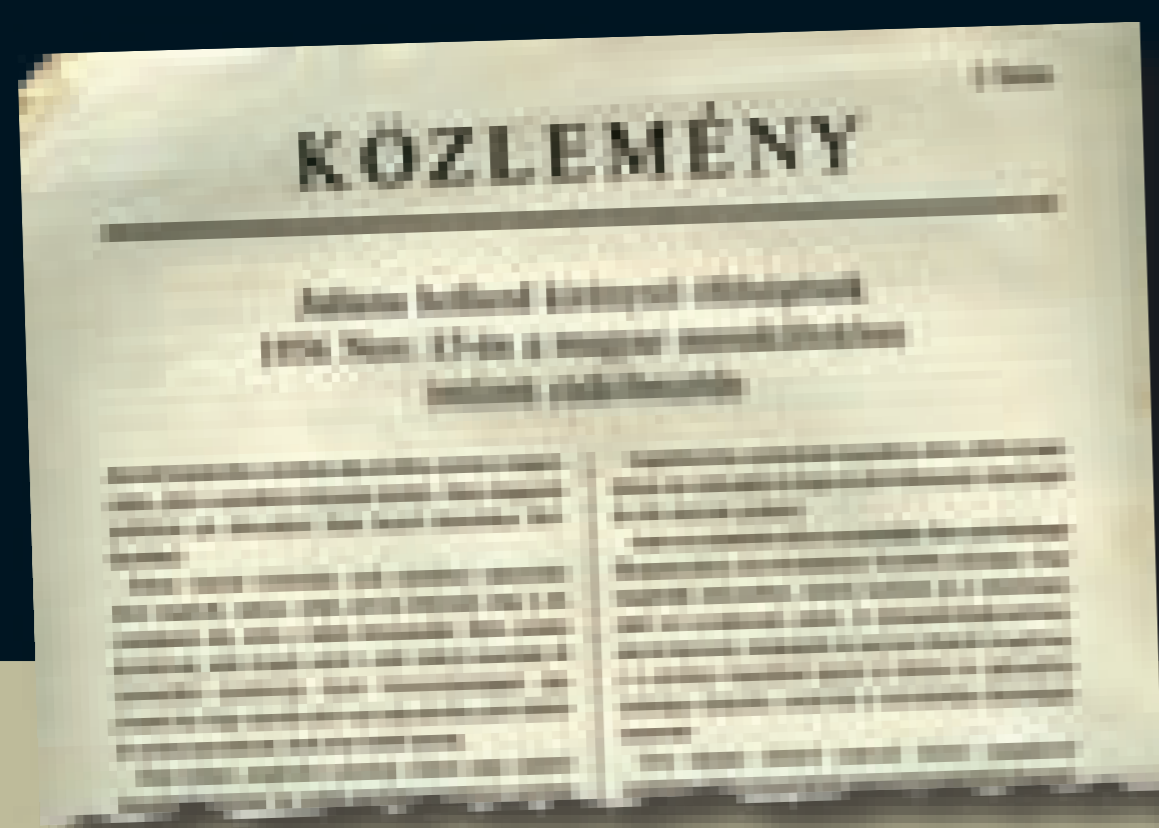
ÖNB

Idős parasztasszony egy ausztriai menekülttáborban

Menekülők az osztrák-magyar határon

**„Az utóbbi hetek alatt állandóan a magyarok felé szállt a gondolatunk”
(Julianna holland királynő)**

A világ nagy rokonszenvvel fogadta a magyar menekülteket, az ENSZ pedig napirendre tűzte a magyar ügy tárgyalását, de komoly segítséget nem tudott nyújtani. 1962-ben titkos megállapodás született arról, hogy a magyar kormányzat amnesztiát ad az 56-os elítéltek többségének, ha az ENSZ leveszi napirendjéről az úgynevezett magyar kérdést. Az 1956-os magyar forradalom véget vetett a Szovjetunió által irányított kommunista ideológia európai expanziójának, és végképp aláásta a kommunista rendszerek iránt táplált illúziókat.

Julianna holland királynő üzenete a menekültekhez: „Az utóbbi hetek alatt állandóan a magyarok felé szállt a gondolatunk, mióta az egész nemzet ekkora bátorsággal küzd szabadságáért és függetlenségéért...”

MNM – Ata Kandó

Menekültek egy ausztriai táborban

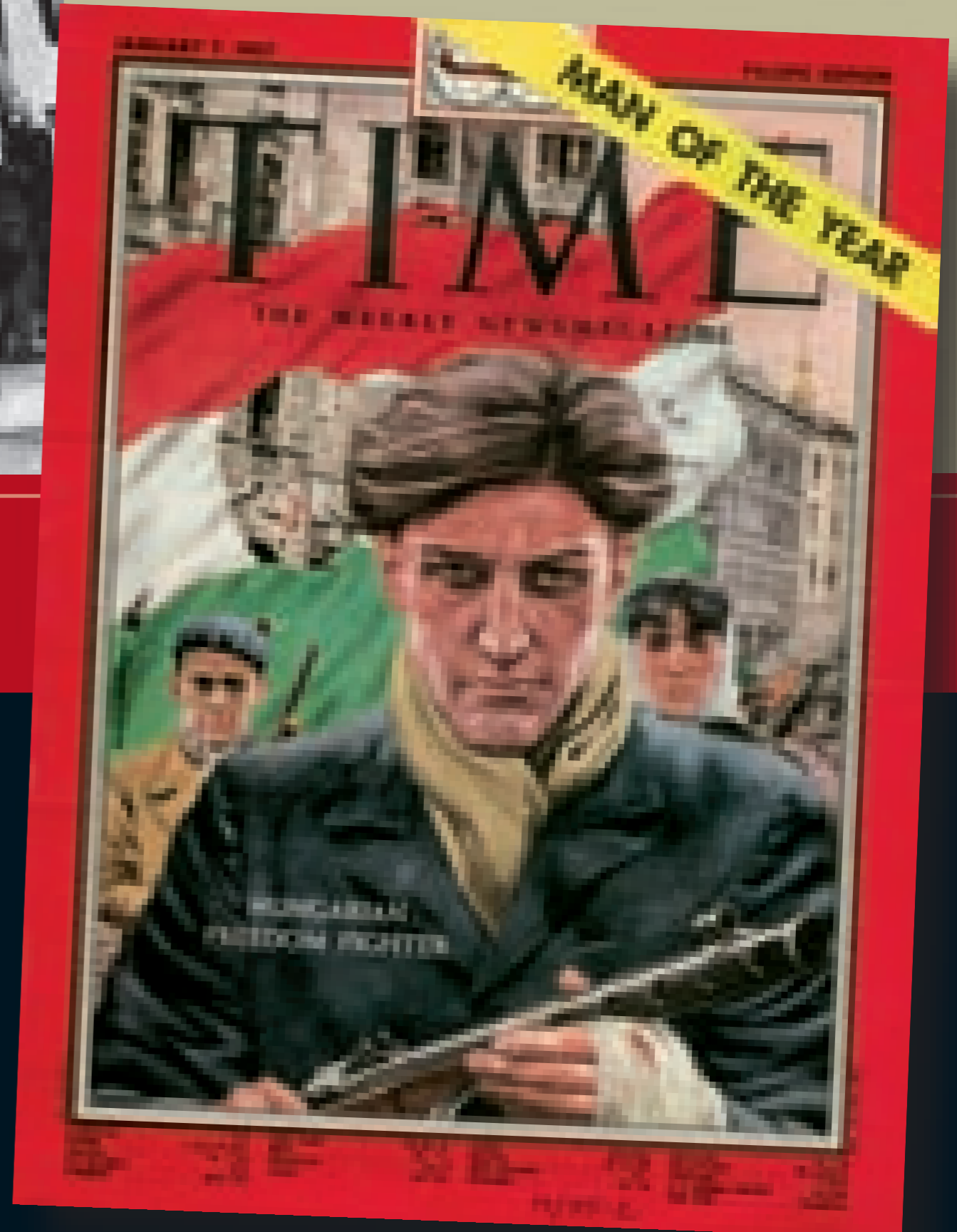

Megérkeznek az első menekültek az Amerikai Egyesült Államokba

Nemzetközi szolidaritás

Tüntetés a magyar forradalom eltiprása ellen
Washingtonban

MNM – Leslie A. Toth

Az 1957. január 7-i Time magazin címlapja:
„Az év embere a magyar szabadságharcos”

MNM

Meghívó
a forradalomról
szóló Magyarország
lángokban című
dokumentumfilm
németországi
bemutatójára

Ullsteinbild

A magyar szabadságharc leverése ellen tiltakozó
tüntetők Nyugat-Berlinben

MNM

Kóvágó József, Budapest polgármestere, Kéthly Anna,
a Nagy Imre kormány államminisztere, a Szociáldemokrata
Párt vezetője és Király Béla, a Nemzetőrség főparancsnoka
képviselték Magyarországot
az ENSZ vizsgálóbizottsága előtt
1957 januárjában

MMM

Plakát az újratemetésről

Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése 1989. június 16-án. A gyászszerartás a Hősök terén

1989: A SZABADSÁG PILLANATAI

A köztársaság kikiáltása
1989. október 23 –án

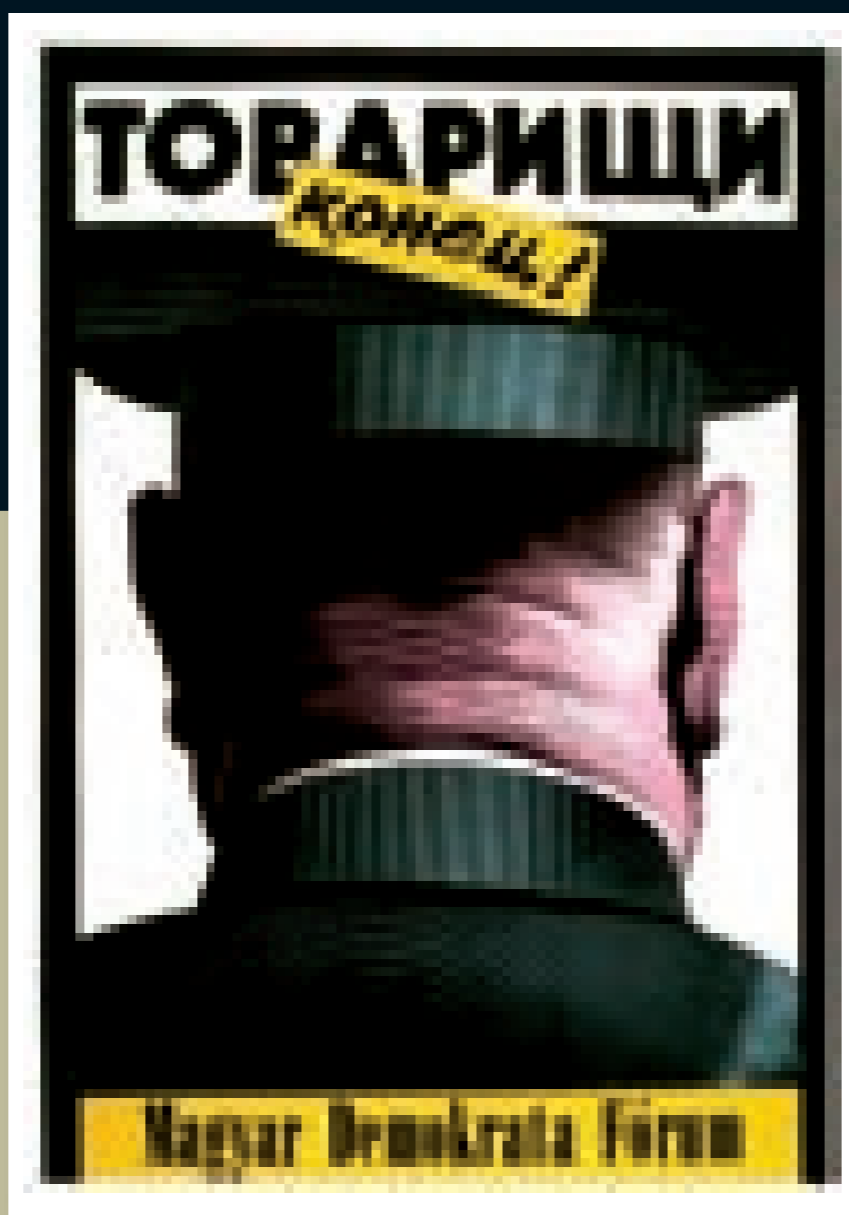

MMM – Karasz Lajos

Bontják
a vasfüggönyt

MMM – Rédei Ferenc

MMM

A Kádár-rendszer minden módon igyekezett befeketíteni, elhallgatni a forradalom emlékét. Kádár János élete végéig tartott egy újabb „56-os” felkeléstől, és ennek elkerülésére az 1960-as évek közepétől már igyekezett engedményeket tenni. Az 1970-es évekre – a frappáns korabeli megfogalmazás szerint – Magyarország lett a szocialista tábor „legvidámabb barakkja”. A gazdaság tartalékai azonban az 1980-as évekre kimerültek és csak külföldi kölcsönökkel lehetett az életszínvonalat tartani. A teljesen eladósodott ország számára nem maradt más kiút, mint a gazdaság liberalizálása és a politikai intézményrendszer demokratikus átalakítása. A pártállam számára a kegyelemdőfést az 1956-os forradalom rehabilitációja jelentette. Az ellenzék követelésére 1989-ben ünnepélyesen újratemetették Nagy Imrét és mártírtársait. Magyarországon szakadt át először az Európát megosztó „vasfüggöny”. A magyarországi változások ösztönzően hatottak azokra a politikai folyamatokra, amelyek elvezettek a térség kommunista rendszereinek összeomlásához, a berlini fal leomlásához.

Eltársak, vége! –
hirdette a plakát. 1991-re
az utolsó szovjet csapatok
is elhagyták Magyarország
területét

KÉSZÜLT A
**MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
KÜLVÖLGYMINISZTERIUMA**
MEGBÍZÁSÁBÓL A
MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
ÉS A
MAGYAR TÁVIRATI IRODA
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

GRAFIKA
VIRÁGVÖLGYI ANDRÁS

www.emlekv.hu